

Araştırma Makalesi / Research Paper

DEDE KORKUT OĞUZNAMELERİ ÜZERİNE -Günbed Nüshası Işığında- DÜZELTME TEKLİFLERİ

Sadettin ÖZÇELİK*

Öz

Bayburt Üniversitesinde 25-27 Nisan 2019 tarihinde “Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu” adlı sempozyum düzenlendi. Bu sempozyumda Metin Ekici tarafından *Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi* adlı yazma eser, bilim dünyasına duyurulup tanıtıldı. Böylece Dede Korkut Oğuznamelerinin sayısının 13’e çıkmasına tanık olduk. Dede Korkut’un iki nüshası üzerine ve özellikle de Dresden nüshası üzerine çalışmalar yapmış biri olarak söz konusu toplantıya katılmaktan, bu olaya tanık olmaktan dolayı, son derece heyecan ve mutluluk duydum. Bulunmuş olan yeni yazmanın yayımlanmasını ve metni okumayı heyecanla ve merakla bekledim. Nihayet bu toplantının üzerinden iki ay geçtikten sonra *Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi* adlı Oğuznameyi okumak mümkün oldu. Okuduğum metnin bazı yerlerine işaretler koyarak ve bu kısımlara yeniden dönerek tekrar tekrar okudum. Bazen yeni okuma denemelerine giriştim, hazırlanmış olan sözlüğü okudum, yazma eser metnini okuyup inceledim. Söz konusu yeni yazmada geçen bazı dil öğeleri daha önce Dede Korkut metni üzerinde yapılmış olan okumalar konusunda birtakım düzeltmelerin yapılması gerektiğini gösteriyordu. Yani yeni metin, önceki metinlere ışık tutuyor ve orada geçen birtakım öğelerin eksikleri olduğunu gösteriyordu. Yazmadaki bazı öğeler ise müstensih-ten kaynaklanan yanlış yazımlar bulunduğunu düşündürüyordu. İşte bu makalede yeni yazma eserin ışığında daha önce Dede Korkut’un Dresden

Geliş Tarihi/ Date Applied: 12.10.2019

Kabul Tarihi/ Date Accepted: 07.02.2020

Makalenin Künyesi: Özçelik, S. (2020). “Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine -Günbed Nüshası Işığında- Düzeltme Teklifleri”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 49, 7-20.

DOI: 10.24155/tdk.2020.125

* Prof. Dr., Dicle Üniversitesi, Z. Gökalp Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, sozcelik@dicle.edu.tr.

ORCID ID: 0000-0002-7383-1804

nüshası üzerinde yapılmış olan okuma denemeleri ile ilgili bazı düzeltme teklifleri yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: Dede Korkut, Günbed yazması, *Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi*, Dresden nüshasında yanlış okumalar.

Proposals for Corrections on Dede Qorqud Oghuznamahs in Consideration of “Gunbed Copy”

Abstract

The Dede Qorqud International Symposium on World Cultural Heritage was organized by Bayburt University on 25-27 April 2019. In this symposium, the manuscript titled as *Kazan Beyin Ejderhayı öldürmesi* was introduced by Metin Ekici to the world of science. Thus, we witnessed that the number of Dede Qorqud Oghuznamahs have risen to 13. Personally, since I have worked on two copies of Dede Qorqud and especially on the Dresden copy, I was very excited and happy to attend the meeting and witness this event. I was eagerly awaiting the release of the new manuscript and reading the text. Finally, two months after the symposium, it was possible to read the Oghuznamahs *Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi*. I read it again and again by putting marks in some parts of the text for my turning back and rereading these parts. Sometimes I tried to reread the original manuscript, read the prepared dictionary, read and examined the manuscript. Some of the language elements mentioned in this new manuscript indicated that some corrections should be made about the readings made on the text of Dede Qorqud. In other words, the examination of the new text showed that there were some missing elements that shed light on the previous texts and took place there. Some of the elements in the writing made us think that there were incorrect spellings due to the person who copied the writing. In this article, adjustments on readings in the light of the new manuscript Dresden copy are presented.

Keywords: Dede Qorqud, Gunbed manuscript, *Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi*, misreadings in Dresden manuscript.

Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültürü konusunda temel kaynaklardan biri Dede Korkut Oğuznameleridir. Bilim dünyası, 2019 yılının nisan ayına kadar Oğuznamelerin on ikisinden haberdardı. On iki Oğuzname ile ilgili olarak üç yazma nüshanın varlığı biliniyordu. Bunlardan birincisi 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrindeki Kraliyet Kütüphanesinde, ikincisi 1952 yılında Vatikan Kütüphanesinde, üçüncüsü 2017 yılında Ankara'da ortaya çıkmış ve bilim dünyasına duyurulup tanıtılmıştır. Dresden nüshası (D)'nda bir mukaddime ve 12 destansı boy, Vatikan nüshası (V)'nda bir mukaddime ve altı destansı boy, Ankara nüshası (A)'nda ise bir mukaddime ve Boğaç Han boyunun bir kısmı yer alır.

Dede Korkut yazmalarının bulunuşundan günümüze D ile V yazmalarından hareketle Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültür tarihi alanlarında bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca söz konusu bilimsel araştırmaların bir kısmında bilinen yazmaların bilinmeyen müstensihleri hakkında yorumlar ve tartışmalar yapılarak yazmaların nasıl vücuda gelmiş olduğu sorularına da cevap aranmaktadır. Üzerinde çalışılan bir başka önemli konular ise yazmalarda geçen boyların hangi kaynaklara dayandığı ve hangi metinlerle ilişkili olduğudur.

Türkiye’de Dede Korkut Oğuznameleri üzerinde birçok araştırma inceleme eseri ortaya konmuş ve bu konudaki araştırmalar sürmektedir. Söz konusu araştırmalardan Dede Korkut metinlerini anlamaya yönelik kitap seviyesindeki dört çalışmayı burada anmak gerekir. İlk çalışma Muharrem Ergin’in iki ciltlik kitabıdır (Ergin, 1958, 1963). Birinci cilt, giriş, iki nüshanın edisyon kritik yöntemi ile okunması ile D, V nüshalarının tıpkıbasımlarını içerir. Bu konuda ikinci olarak Orhan Şaik Gökyay’ın kitap hazırladığını görüyoruz (Gökyay, 1973). Gökyay’ın çalışması, Dede Korkut boylarının Anadolu’daki varyantlarını içermesi ve boylar ile ilgili tarihî kaynaklara işaret etmesi bakımından önemlidir. Üçüncü olarak D ve V nüshalarını iki ayrı metin şeklinde okuyan ve metinlerdeki yazım yanlışlarıyla metinde anlaşılmamış ve yanlış okunmuş olan birçok konuya ışık tutan notları hazırlayıp bunları metin ve notlar olmak üzere iki ayrı kitap olarak yayımlamış olan Semih Tezcan’ı anmak gerekiyor (Tezcan, 2001a, 2001b). Dördüncü çalışma D nüshasını bir bütün olarak ele alıp hazırlayan Sadettin Özçelik’in kitabıdır. Bu çalışmanın birinci cildi metnin yazım yanlışları, metnin yanlış okunması, metnin yanlış anlaşılması, metnin dili vb. konularda yazılmış notları içerir. Çalışmanın ikinci cildi ise metin ve dizinden oluşmaktadır (Özçelik, 2016/I, 2016/II). *Metin* kısmında çift numaralı sayfada metnin tıpkıbasımı tek numaralı sayfada metnin transkripsiyonu verilmiş olması, “Dizin”de söz varlığı tespit edilirken deyimlerin de madde başı yapılmış olması önemlidir. Dede Korkut Oğuznamelerinin dil yönünden incelendiği bu dört çalışmanın yanı sıra Gürol Pehlivan’ın Oğuznameleri halk bilimi yöntemleri ve bakış açısıyla inceleyen, dikkat çekici tespitler içeren kitabını anmak gerekiyor (Pehlivan, 2015). Ayrıca Salahaddin Bekki’nin Dede Korkut üzerine Türkiye’de yapılmış olan çalışmaların bibliyografyasını içeren kitap hazırlamış olması da önemlidir.

2019 yılının nisan ayında varlığı bilinen Dede Korkut Oğuznamelerinin sayısı bir artarak 13 oldu. Bayburt Üniversitesinde düzenlenen “Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu”nda Türkiye kamuoyuna 13. Oğuznamenin varlığı Metin Ekici, tarafından duyuruldu. Ekici, sempozyumda sunmuş olduğu bildirisini daha sonra *Millî Folklor*’un

2019 Haziran sayısında yayımlandı (Ekici, 2019a). Bundan bir ay sonra ise söz konusu 13. Oğuzname ile ilgili üç metin yayımlandı. Bunlar yayın sırasıyla Yusuf Azmun (2019), Nasır Şahgüli ve diğerleri (2019) ile Metin Ekici (2019b)'ye ait. Nasır Şahgüli ve arkadaşları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünün doktora öğrencileridir. Araştırmacılar, şimdiye kadar yazmaların bulunduğu yere nispet edilmesi geleneğine uyararak bu yeni yazmayı Günbed (G) yazması olarak adlandırmışlardır. Yazma eseri bulan Veli Muhammed Hoca, İran'ın Günbed şehrinde yaşayan Türkmen dili ve edebiyatı ile ilgilenen yazma eser koleksiyoncusu emekli bir mühendis.

Dede Korkut Oğuznamelerinin on üçüncü boyunun bulunması Türk Dili ve Edebiyatı, Türk kültür ve tarihi bakımından önemli ve heyecan verici bir olaydır. Söz konusu yeni metin, Azerbaycan Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır. Yeni bulunmuş olan Günbed Oğuznamesinde 24 soylama ve Kazan Bey'in ejderhayı öldürdüğü boy yer almaktadır. Oğuznamedeki boy, yazma eserin en sonunda yer alır.

G Oğuznamesinin Dede Korkut Oğuznameleri üzerinde yapılmış ve yapılacak çalışmalar, değerlendirmeler ve tespitlere katkı sunacağı tartışılmaz bir gerçektir. Yine G nüshasında geçen bazı ibarelerin, kelimelerin veya deyimlerin Dede Korkut'un diğer nüshalarında yanlış okunmuş, yanlış anlaşılmış veya anlaşılammış birtakım dil öğelerine ışık tutabileceği de dikkat çekmektedir. İşte bu yazıda söz konusu yeni nüshanın ışığında D nüshasının okumalarını destekleyen veya düzeltme yapılmasını ortaya koyan teklifler sunulmaktadır:

D14a.10, 71a.2 suv(cu) sal-: köprü(cük) yaptırmak

D14a.10: “Kur[u] kuru çaylara **سور** **suvcu** saldum.”

D71a.1: “Kuru kuru çaylara **صو** **suv** saldum”

V64a.12: “Kuru kuru çaylara **صوچی** **suvcu** saldum.”

D nüshası üzerine yazdığım yukarıdaki bu notla aynı başlığı taşıyan notta yukarıdaki cümlelerde geçen *suv(cu) sal-* deyiminin “**suv(cu) sal-**: köprü(cük) yaptırmak” şeklinde anlaşılmasını teklif etmiştim (Özçelik, 2016: 274-275). G nüshasında geçen şu cümle, teklif edilmiş olan anlamın doğru olduğunu açıkça gösteriyor:

G28a.13: “Ahar çaylar üstine körpi salım!”

D20b.12 dükense olmaz: ‘bitmez’

“Saya varsam **dükense olmaz**, kalın oğuz begleri [hep] bindi.”

Daha önce yazmış olduğum notta D nüshasında geçen yukarıdaki cümledeki "...dükense olmaz" ibaresinin 'bitmez' anlamında kullanılmış olduğunu yazmıştım (Özçelik, 2016: 319-320). G nüshasında geçen ve aynı konuyu işleyen şu cümle, anlam ile ilgili teklifimi destekliyor:

G5b.1-2: "Soy çekübeni söyleşdi Dedem Korkud, kalın Oguzun vaşfını dër olsa tükenür mi; tükenmağ yok."

D32b.9, 37a.4, 77b.3 çaya baksa → çapa baksa: 'at koşursa'

D37a.4: "جايه چaya baksa çalımlu, çal kara kuş erdemlü..."

D77b.3: "جايك چaya baksa çalımlu, çal kara kuş erdemlü..."

V99a.6: "چايه چaya baksa çalımlu, çal kara kuş erdemlü..."

D ve V nüshalarında geçen yukarıdaki verilerde görülebileceği gibi metinde *çaya baksa* okunacak şekilde yazılmış olan deyim, şimdiye kadar yazılışına uygun olarak hep *çaya baksa* şeklinde okunmuştur. Tezcan'ın D32b.9'da ikinci kelimesi eksik yazılmış olan deyim *çaya [baksa]* şeklinde tamir ettiği yerde de ilk kelime -yukarıdaki örneklerde olduğu gibi- *çaya* okunacak şekilde yazılmıştır. O. Ş. Gökyay, şimdiye kadar *çaya baksa* şeklinde okunmuş olan deyimdeki ilk kelimeye dikkat çekerek bunun *çapa* okunabileceğini ve bu okuyuşa göre ortaya çıkan *çapa baksa* deyiminin 'çapacak olsa, at koşturacak olsa' şeklinde anlamının mümkün olup olmadığını dilcilere sorduğunu ve onların bu soruyu cevaplandıramadıklarını yazmıştır (Gökyay, 1973: CCXXIV).

G nüshasında geçen şu cümlede söz konusu deyim, *çapa girse* olarak geçer:

G2a.7: "چاپه Çapa girse çalımlu, çal kara kuş kıynaklı..."

Şahgüli ve diğerleri (2019), Gökyay'ın bu görüşünü benimsediklerini yazmışlardır. G nüshasındaki *çapa girse* deyimini, Gökyay'ın tahmin ettiği fakat emin olamadığı düşüncesini gerçekten de doğrulamaktadır ancak *çapa baksa* deyiminin Gökyay'ın anladığı şekilden farklı olarak 'çaptığında, at koşturduğunda' şeklinde anlaşılması metne daha uygun düşer. Ayrıca söz konusu deyim ilk kelimesi, G nüshasında geçtiği diğer iki yerde de *çaya* okunacak şekilde yanlış yazılmıştır. Kelime orada da *çapa* şeklinde okunmalıdır.

G12b.12: "چاپه Çapa girse çalımlu, çal kara kuş kıynaklı..."

G25a.13: "چاپه Çapa girse çalımlu, çal kara kuş kıynaklı..."

D49b.6 alağ alçak hava yër: düzlük, ova

"alağ alçak, هوا hava yerden gelen argış!" = V75a.11-12

Daha önce yazmış olduğum notta D nüshasında geçen bu cümledeki “hava yêr” tamlamasının ‘düz(lük) ova’ şeklinde anlaşılması gerektiğini teklif etmişim (Özçelik, 2016: 457-459). G nüshasındaki şu cümlede, *al-çağ ava yêr* tamlamasının *uca dağlar başı* tamlaması ile yan yana geçmiş olması, anlamı ile ilgili söz konusu teklifi destekliyor:

G19b.4: “**alçağ ava yêrlere** çiskin oldum, uca dağlar başına duman olañ Ğazanıdum.”

D66b.10, 124b.12 dikdüreyim → dökdüreyim

Bu notta üzerinde durmak istediğimiz ve şimdiye kadar *dikdüreyim* okunmuş olan fiil, iki soylamadaki aynı cümle içerisinde geçer. Söz konusu soylamalar şöyledir:

“[Boynı uzun] **bedevi atum** saklarıdum bu gün için, günü geldi.

Ağ meydānda **segirdeyim** senüñ için.

Ala evren **sur cıdamı** saklarıdum bu gün için, günü geldi.

Kaba karın, gēñ göğüsde oynada[yı]m senüñ için.

Kara polat **uz kılıcum** saklarıdum bu gün için, günü geldi.

Sası dinlü **kāfir başın kesdüreyim** senüñ için.

Egni bek **demür tonum** saklarıdum bu gün için, günü geldi.

Yeñ yakalar **دکوردیم** senüñ için.

Başumda **kunt ışıkum** saklarıdum senüñçün, günü geldi.

Kaba çomak altında **yoğurdayım** senüñ için.

[Ala gözli] **kırk yigidüm** saklarıdum bu gün için, günü geldi.

[Sası dinlü] **kāfir başın kesdüreyim** senüñçün.

Aslan adum saklarıdum senüñçün, [günü geldi].

Yaka tutup **kāfirile oğraşayım** senüñ için.” (D66b.4-67a.2)

ve

“Altun dağı **al ayğırı** maña vërgil,

kan derledi **çapdurayım** senüñ için.

Egni bek **demür tonuñ** maña vërgil,

yeñ yaka **دکوردیم** senüñ için.

Kara polad **uz kılıcuñ** maña vërgil,

ğāfillüce başlar **kes[dür]**eyim seniñ için.

Kargu talı **süñüñi** maña vërgil,

gögsinden er **sancayım** senüñ için.

Ağ yekeklü **ötkün ohuñ** maña vèrgil,
erden ere geçüreym senün için.

Ala gözlü **üç yüz yigidün** maña vèrgil, yoldaşlığa,
 din-i Muhammed yolına **dürişeyim** senün için” (D124b.10- 125a.4)

Muharrem Ergin, D nüshasında yukarıdaki iki soyda geçen ve yazım şekli gösterilmiş olan fiili, *dikdüreyim* (Ergin, 1958: 129.10, 245.12) şeklinde okumuş ve “diktirmek, yaptırmak, kurdurmak, diktirmek (dikiş)” (Ergin, 1963: 90) olarak anlamıştır. Ergin, fiilin geçtiği cümleyi yukarıda gösterilmiş olan iki soylamada da “Yen yakalar diktireyim senin için” (Ergin, 1971: 101, 193) şeklinde aktarmıştır.

O. Şaik Gökyay, fiili geçtiği iki yerde de “dikdüreyüm” (Gökyay, 1973: 62.19, 120.16) şeklinde okumuş ve “Dikmeyi emretmek, dikilmesini buyurmak” (Gökyay, 1973: 196) olarak anlamıştır. Gökyay, fiilin geçtiği cümleyi yukarıda gösterilmiş olan iki soylamada da “Yen yaka(lar) diktireyim senin için!” (Gökyay, 1995: 85, 142) şeklinde aktarmıştır. M. Tulum-M. M. Tulum da fiili aynı şekilde okuyup anlamışlardır (Tulum - Tulum, 2016: 138-139, 296-297). S. Özçelik ise diğer araştırmacılardan farklı olarak fiili “**yeñ yaka dikedür- mec.** ganimet elde etmek (?)” şeklinde bir tahminde bulunarak anlam vermiş, dizin için yazdığı açıklamalarında ve dizin içinde vermiş olduğu anlam konusunda tereddüt ettiğini belirtmiştir (Özçelik, 2016/II: 779, 969).

Söz konusu dizeler, V nüshasında geçmez. Yukarıdaki iki soylamada geçen bu fiili *dikdüreyim* şeklinde okumak bağlama uymaz. Bunun için öncelikle iki soylamayı bağlam bakımından incelemek ve bir özet yapmak gerekiyor. İlk Soylama Oruz’un Tutsak Olduğu Boy’da geçer. Salur Kazan, savaştığı yerleri oğluna göstermek üzere Oruz ile birlikte ava çıkar. Avlandıkları sırada düşman, üzerlerine saldırı düzenler. Bunu haber alan Kazan Bey, oğlu Oruz’a düşmanın iyi yerde eline geçtiğini fakat kendisinin ayak bağı olduğunu söyler. Oruz ise babasının sözlerini bir aşağılanma olarak kabul eder ve babasına karşı çıkarak savaşmak istediğini, kendini kanıtlamak istediğini yukarıdaki ilk soy ile ifade etmeye çalışır. Oruz, bu soyda savaşmak için babasından birtakım isteklerde bulunur ve istediği her varlık ile ilgili işlevi ve kendi amacını belirtir. Oruz’un yukarıdaki ilk soyda -koyu yazılarak dikkat çekilmiş olan- babasından istediği ve yapacağını belirttiği işler, soylamadaki sırasıyla, şöyle özetlenebilir:

Begil’in İsteği	İşlev	Anlam
bedevi at	segirdmek	‘koşmak’
sur cıda ‘mızrak’	karında, göğüsde oynad- mak	‘sançmak, saplamak’

uz kılıç ‘keskin kılıç’	baş kesdürmek	‘baş kesmek’
demür ton ‘zırh’	yên yaka دکورهیم (?)	(?)
kunt ışık ‘miğfer’	yoğurdmak	‘parçalamak, ezmek’
kırk yigid	baş kesdürmek	‘baş kesmek’
aslan adı	yaka tutmak	‘kâfirle uğraşmak’

Yukarıda da görüldüğü gibi Oruz’un babasından istedikleri savaş ile ilgili öğelerdir. Bundan hareketle Oruz’un soydaki amacı, babası Kazan Bey’i kendisinin savaşmasına izin vermesi konusunda ikna etmek istemesidir denilebilir. Söz konusu soyda anılmış olan her savaş aletinin işlevinin ne olduğunu açıkça anlıyoruz. Özet olarak; Oruz, atı savaş meydanında ‘koşturmak’ için, mızrağı ‘sançmak’ için, kılıcı ‘baş kesmek’ için, miğferi ‘yoğurtmak’ için, kırk savaşçı yigidi ‘baş kesmek’ için, aslan adını ise ‘(düşmandan) hesap sormak’ için istemiştir. Tabloda da görüldüğü gibi soylamada tek anlaşılmayan konu, zırhın (demür ton) hangi işlev için istenmiş olduğudur. Bu durumda zırh ile ilgili olan ve iki metindeki yazım şekli yukarıda gösterilmiş olan fiil, tabloda sıralanmış / sayılmış olan fiillere, yani bağlama uygun olmalı ve bir bütünlük arz etmelidir.





Yukarıdaki ikinci soylama ise Begil oğlu Emren Boyu’nda geçer. Begil avda attan düşer ve uyluk kemiği kırılır. Begil’in bu durumunu öğrenen düşman güçler, saldırı düzenleyecektir. Düşmanın saldırı niyetini haber alan Begil, oğlu Emren’i Kazan Bey’den yardım istemek üzere göndermek ister. Ancak Emren, babasının bu isteğini kendisi için bir aşağılanma olarak kabul eder ve babasına yardım istemeye gitmek yerine düşmanla kendisi savaşmak istediğini yukarıdaki ikinci soy ile ifade eder. Yukarıdaki ikinci soyda Begil’in -koyu yazılarak dikkat çekilmiş olan- babasından istediği savaş öğeleri ve yapacağını belirttiği işler, soylamadaki sırasıyla, şöyledir:

Oruz’un İsteği	İşlev	Anlam
al aygır	çapdırmak	‘koşmak’
demür ton ‘zırh’	yên yaka دکورهیم (?)	(?)
uz kılıç ‘keskin kılıç’	baş kesdürmek	‘baş kesmek’
sünjü	gögsünden er sançmak	‘sançmak, saplamak’
ötkün oh	erden ere geçürmek	‘oklamak’
üç yüz yigid	dürişmek	‘kâfirle uğraşmak’

Tabloda da görüldüğü gibi bu soyda da birinci soydaki istekler daha kısa ve özet şekilde sıralanmıştır. Ayrıca bu soyda söz konusu *demür ton*’un (zırh) işlevi, ilk soydaki ile aynı şekilde yazılmıştır: **دکورهیم** Araştırmacılar, iki soyda geçen ve ikisinde de aynı şekilde yazılmış olan fiili, yalnızca yazım şekline göre iki yerde de *dikdüreyim* okuduklarını yukarıda

belirtmiştik. Ancak yukarıda verdiğimiz özetler ve yaptığımız açıklamalar bu okuma şeklinin bağlama uymadığını açıkça gösteriyor.

Buradaki okuma sorunu söz konusu fiilin ilk hecesindeki ünlünün gösterilmemiş olmasından kaynaklanıyor. Nitekim D nüshasındaki başka bazı kelimeler de ilk hecedeki yuvarlak ünlünün yazılmamış olmasından dolayı uzun zaman yanlış şekillerde okunmuş ve bu nedenle anlaşılammış ancak daha sonra doğru şekilde okunmuş ve değerlendirilmiştir. Söz konusu kelimelerden birkaçı şöyledir:


Yer / Yazım şekli	Okunuşu	Anlamı
D54b.7 / 	buğurki (<bu+oğur+ki)	şimdiki, bu defaki
D90a.1 / 	(baş) götüren	(baş) kesen
D106a.6 / 	sürçmese	sürçmek, ayağı kayıp düşmek
D111a.11 / 	ögey	üvey

Yukarıdaki kelimeler ile ilgili okuma sorunları ve okuma teklifleri için gerekli notlar ve açıklamalar yapılmıştır (bk. Özçelik, 2016/I: 474, 622, 698, 713).

D66b.10 ve 124b.12’de geçen ve üzerinde düşünüp belirlemeye çalıştığımız fiilin yerine G nüshasında geçen aşağıdaki soyda *sökdür-* fiilinin kullanılmış olduğunu görüyoruz:

“Alın başa götürende tavulğalar erün görki,
güni gelse demi düşse, altı perli gür şeşperün altında yencdürmese,
alın başa götürende tavulğalar neye yarar, neye yarar.
Yèñi kısa demür donlar, er köynegi, güni gelse demi düşse,
çalışanda dalaşanda yèñ yahadañ **sökdür**mese,
yèñi kısa demür donlar neye yarar, neye yarar.” (G6a.11-6b.2)

G nüshasındaki bu sözlerde anlatılmak istenen düşünceler, D nüshasında yukarıda verdiğimiz ilk soylamada geçen şu sözlerde anlatılmak istenen düşünceler ile bire bir örtüşmektedir:

“Egni bek **demür tonum** saklarıdum bu gün için, güni geldi.
Yeñ yakalar  senün için.
Başumda **kunt ışıkum** saklarıdum senünçün, güni geldi.
Kaba çomak altında **yoğurdayım** senün için.”

Bu durumda D nüshasında okuma denemeleri ile bulmaya çalıştığımız fiil, hem bağlama uygun hem de G nüshasında geçen *sökdür-* fiili ile eş anlamlı olmalıdır. O hâlde yapılması gereken, eldeki yazım şekli üzerinde

farklı okuma denemeleri yaparak bağlama uygun fiili bulmaya çalışmaktır. İşte bu düşünceyle fiili okumaya çalıştığımızda ilk heceyi yani kökteki fiili belirlemenin çok önemli olduğu söylenebilir. Çünkü yukarıda gösterilen yazım şekli de anlaşılacağı gibi- fiilin geriye kalan kısmının -*düreyim* şeklinde okunuşu doğrudur / kesindir. Söz konusu fiil, *dal* ve *kef* şeklinde yazılmış olduğuna göre -daha önce okunmuş fakat bağlama uymayan *dik-* fiili dışında- mümkün olan anlamlı okuma şekilleri şöyledir: *deg-*, *dög-*, *düg-*, *dök-*. Bu fiillerden bağlama uygun düşen ve G nüshasındaki *sökdür-* fiiliyle eş anlamlı olabilecek olan *dök-* fiilidir. Şöyle ki bu cümlelerde anlatılmak istenen temel düşünce bir savaşçının savaşta kararlılığı ve savaşmaktan geri durmaması ve gözü pek olması gerektiğidir. Her iki metinde de anlatıcı ozanlar bu düşünceyi *demür ton* ‘zırh’ (Özçelik, 2016/ II: 831) ve *kunt ıfık* (D) / *tavulga* (G) ‘miğfer’ metaforları üzerinden anlatmıştır. Bir yiğit savaşçı, başındaki miğferi düşmanın darbeleri altında ezilip üstündeki zırhın yen ve yakasından parçalar kopsa da savaşmaktan vazgeçmez / vazgeçmemeli. İşte bu nedenle D nüshası için aradığımız bağlama uygun ve G nüshasındaki *sökdür-* fiili ile yakın anlamlı olan fiil, *dök-* fiilidir. Nitekim *Türkçe Sözlük*’te *dökmek* fiilinin bir anlamı, şöyledir:

“6. Üstünde bulunan bir şeyi düşürmek” (*Türkçe Sözlük*, 2011: 710)

Azerbaycan Türkçesinde *sökmek* fiilinin bir anlamı ise şöyledir:

“5. Mec. parçalamak, dağıtmak, mahvetmek” (Altaylı, 1994: 1057)

Yani söz konusu iki metinde de fiilin doğru okunuşu *döktüreyim* şeklinde olmalıdır.

D94a.5 “...ala köpek itine”


D nüshasında “...ala köpek itine gendüzin taladur-mı” okunacak şekilde yazılmış olan ibare, anlaşılmamış ve ibarede geçen bazı kelimeler yanlış yazılmış düşüncesiyle farklı şekillerde tamir edilmek istenmiştir. Bazı araştırmacılar ibaredeki *itine* kelimesini *enüğine* şeklinde tamir etmeyi (Ergin, 1958: 184.5; Gökyay, 1973: 89.14-15; Sertkaya, 2004: 137), bazıları ise *köpek* kelimesini *kötek* şeklinde tamir etmeyi (Tezcan, 2001a) teklif etmişlerdir.

2016 yılında yazdığım notta D94a.5’te “...ala köpek itine gendüzin taladur mı” okunacak şekilde yazılmış olan ibarenin yazımında bir yanlışlık söz konusu olmadığını belirtmiş ve konu ile ilgili olarak birtakım kanıtlar göstermişim (Özçelik, 2016/I: 645-648). G nüshasında geçen şu cümledeki benzer *kara köpek it oğluna* ibaresinin yapısı da söz konusu görüşü destekliyor:

G5a.2-3: “...**çara köpek it oğluna**, kurd enigi özini daladur mı; dalad-
mak yok.”

D106a.5 segirdüğünde, segirdüğünde → keser günde

“kese kese yemege yahnı yahşı

 **keser günde** sürçmese yügrük yahşı” (D106a.5-6)


M. Ergin, yukarıdaki cümlede geçen ve metindeki yazılışı gösterilmiş olan ibareyi, dizine işlememiş, yazım şekline uygun olarak *keser günde* okumuş ve “*kesme gününde*” (Ergin, 1971: 163) şeklinde aktarmıştır. O. Ş. Gökyay da ibareyi *keser günde* (Gökyay, 1973: 101.16) okumuş, sözlükte anlam vermemiş, “*keser günde*” (Gökyay, 1995: 124) şeklinde aktarmış ve dipnotta ibare için “296. *Savaş gününde; başların kesildiği günde*” (Gökyay, 1995: 182) anlamını vermiştir.

S. Tezcan, ibarenin metinde yazım yanlışlığı bulunduğunu iddia etmiş ve söz konusu yerde fiili *segirdüğünde* okumayı teklif etmiştir (Tezcan, 2001: 288). Tezcan’ın notları hakkında değerlendirme yazısı yazan H. Develi ise Tezcan’ın teklif ettiği düzeltmenin *segirdüğünde* (Develi, 2001: 94) şeklinde olması gerektiğini savunmuştur. S. Özçelik (2016/I: 697) ve M. Tulum-M. M. Tulum (2016: 91) da söz konusu fiili, *segirdüğünde* şeklinde okumuştur.

Ancak üzerinde durduğumuz bu cümle, henüz bulunmuş olan G nüshasında şu şekilde geçiyor:

“Kesip kesip yemege yédürmege mahallında deminde yahnı yahşı,

Çapar günde keser günde sürçmese büdremese igid altında bedev yahşı” (G22b.2-4)

G nüshasındaki aynı cümlede *çapar günde keser günde* geçmiş olması, D nüshasında  (= keser günde) şeklindeki yazımda bir yanlışlık bulunmadığını açıkça gösteriyor. Ayrıca yazım şeklinin doğru olduğunun anlaşılması, M. Ergin ve O. Ş. Gökyay’ın okuyuşları ile Gökyay’ın *keser günde* için teklif ettiği “Savaş gününde; başların kesildiği günde” (Gökyay, 1995: 182) anlamının da doğru olduğunu kanıtlıyor.

Kaynakça

- Altaylı, Seyfettin (1994). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2648.
- Azmun, Yusuf (2019). *Dede Korkut’un Üçüncü Elyazması Soylamalar ve İki Yeni Boy İle Türkmen Sahra Nüshası Metin - Çeviri - Sözlük - Tıpkıbasım*. İstanbul: Kutlu Yayınevi.
- Bekki, Salahaddin (2015). *Dedem Korkut Kitabı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme (Türkiye’deki Yayınlar 1916-2013)*. Ankara: Berikan Yayınevi.

- Develi, Hayati (2001). “Dede Korkut Oğuznameleri Tezcan ve Boeschoten Yayımı Üzerine Notlar”. *İlmî Araştırmalar*. C 12, 83-94, İstanbul.
- Ekici, Metin (2019a). “13. Dede Korkut Destanı: Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!”. *Millî Folklor*, 122, 5-13, Ankara.
- Ekici, Metin (2019b). *Dede Korkut Kitabı Türkistan / Türkmen Sahra Nüshası Soylamalar ve 13. Boy - Salur Kazan ’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ergin, Muharrem (1958). *Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 169.
- Ergin, Muharrem (1963). *Dede Korkut Kitabı II (İndeks-Gramer)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 219.
- Ergin, Muharrem (1971). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gökyay, Orhan Ş. (1973). *Dem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi
- Gökyay, Orhan Ş. (1982). *Destursuz Bağa Girenler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gökyay, Orhan Ş. (1995). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özçelik, Sadettin (2016/I). *Dede Korkut -Dresden Nüshası- Giriş, Notlar (1. Cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 1166/1.
- Özçelik, Sadettin (2016/II). *Dede Korkut -Dresden Nüshası- Metin, Dizin (2. Cilt)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 1166/2.
- Özçelik, Sadettin (2019). “Dede Korkut Oğuznamelerinin Kaç(ıncı) Nüshası Bulundu”. *Türk Dili*, 812, 48-55. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pehlivan, Gürol (2015). *Dede Korkut Kitabı’nda Yapı, İdeoloji ve Yaratım -Dresden ve Vatikan Nüshalarının Mukayeseli Bir İncelemesi-*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Şahgüli, Nasır vd. (2019). “Dede Korkut Kitabı’nın Günbed Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2, C 16, Ankara.
- Tezcan, Semih ve Boeschoten, Hendrik (2001a). *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tezcan, Semih (2001b). *Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine Notlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tulum, Mertol ve Tulum M. Mahur (2016). *Dede Korkut, Oğuznameler, Oğuz Beylerinin Hikâyeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Extended Summary

The Dede Korkut International Symposium on World Cultural Heritage was organized by Bayburt University on 25-27 April 2019. In this symposium, the manuscript titled as “Kazan Beyin Ejderhayı öldürmesi” was introduced by Metin Ekici to the world of science. Thus, we witnessed that the number of Dede Korkut Oghuznames have risen to 13. Personally, since I have worked on two copies of Dede Korkut and especially on the Dresden copy, I was very excited and happy to attend the meeting and witness this event. I was eagerly awaiting the release of the new manuscript and reading the text. Finally, two months after the symposium, it was possible to read the Oghuzname “Kazan Beyin Ejderhayı Öldürmesi”. I read it again and again by putting marks in some parts of the text for my turning back and rereading these parts. Sometimes I tried to reread the original manuscript, read the prepared dictionary, read and examined the manuscript. Some of the language elements mentioned in this new manuscript indicated that some corrections should be made about the readings made on the text of Dede Korkut. In the other words, the new text showed that there were some missing elements that shed light on the previous text and took place there. Some of the elements in the writing made us think that there were incorrect spellings due to the person who copied the writing. In this article, adjustments on readings in the light of the new manuscript Dresden copy are presented.

One of the main sources of Turkish language, literature, history and culture is Dede Korkut Oghuznames. It was known that there were three manuscripts related to the twelve Oğuzname. The first one appeared in the Royal Library in Dresden, Germany in 1815, the second in the Vatican Library in 1952, the third in Ankara in 2017 introduced to the scientific world. The Dresden copy (D) has one preface and 12 epic tribes, the Vatican copy (V) has one preface and six epic tribes, and the Ankara copy (A) has one preface and one part of the Boğaç Han tribe.

Starting from the discovery of Dede Korkut manuscripts, scientific research have been made in the fields of Turkish language, literature, history and cultural history on D and V manuscripts. In addition, in some of the scientific researches, answers are sought to the questions of how the manuscripts came to the body by making comments and discussions about the unknown writers of the known manuscripts. Another important issue that was studied is which sources are used for the tribes mentioned in the manuscripts and which texts are related.

In Turkey many studies on Dede Korkut Oghuznames have been made. The views on the work and research on this issue are ongoing. It is necessary to mention four studies at the book level for understanding the texts of Dede Korkut from the aforementioned researches.

The first study is Muharrem Ergin’s two volume book, which is also his PhD thesis (Ergin, 1958, 1963). The first volume includes the introduction, the duplicate copies of the D, V copies, by reading the two copies with the edition critical method. Secondly, we see that Orhan Şaik Gökyay’s book (Gökyay, 1973). Gökyay’s work is important in that it includes the variants of Dede Korkut Oghuznames in Anatolia and points to historical sources about Oghuznames.

Thirdly, it is necessary to mention Semih Tezcan, who read the D and V copies as two separate texts and prepared the notes that shed light on many subjects that were not understood and misread in the text with their spelling mistakes (Tezcan; 2001a, 2001b). The fourth study is Sadettin Özçelik's book, which handles the D copy as a whole and prepares it. The first volume of this study is the misspelling of the text, the wrong reading of the text, the misunderstanding of the text, the language of the text, etc. Includes notes written on topics. The second volume of the study consists of text and directory (Özçelik, 2016 / I, 2016 / II). It is important that the copy of the text on the odd numbered page is transcribed on the even numbered page in the text section, and the idioms are made per item while determining the vocabulary in the index.

In addition to these four studies in which the Dede Korkut Oghuznames are examined in terms of language, Gürol Pehlivan's book should be mentioned with the remarkable determinations that examine the Oghuznames with folkloric methods and perspective (Pehlivan, 2015). Also a book prepared by Salahaddin Bekki containing a bibliography of the works on Dede Korkut in Turkey is also important.